

TOMÁŠEK, M. *Bilanční zpráva 60.*

Praha: Univerzita Karlova – Právnická fakulta, 2023, 192 s.

Exkluzivní knižní řada *Memorabilia iuridica* byla nedávno rozšířena o jubilejní, desátý, svazek – monografii Michala Tomáška nazvanou symbolicky Bilanční zpráva 60. Jde o pozoruhodný soubor esejů mapujících zároveň zajímavou životní dráhu tohoto významného právního vědce a učitele Právnické fakulty Univerzity Karlovy. Kniha byla vydána u příležitosti jeho šedesátých narozenin.

Tematicky je toto dílo velice pestré, stejně jako byly a jsou bohaté autorův život a profesní kariéra. Najdeme zde úvahy o právu, politice, ekonomice a vědě. Autor přitom nabízí různé perspektivy zkoumání – pohled úředníka, diplomata, bankovního manažera i akademického pracovníka, a to v závislosti na tom, v jaké pozici se právě nacházel. Společným jmenovatelem úvah je, že autor byl vždy v centru dění, někdy jako přímý aktér, jindy jako pozorovatel.

Kniha je jednotou makro- a mikropohledů. Makropohledy zahrnují velké historické události, které jsme všichni prožívali a které tvořily také horizont autorova bytí: pád komunistického režimu v r. 1989, konec společného státu se Slovákou, vstup do Evropské unie, prohlubování evropské integrace a krizové momenty, které unie prodělala. Mikropohledy se týkají událostí, které měly pro autora osobní význam, a důležitých lidí, s nimiž se v průběhu života setkal nebo kteří ovlivnili jeho profesní uplatnění. Tato tematizace potvrzuje, že „velké dějiny“ a „malé dějiny“ jsou propojeny a že osudy zvláště exponovaných osob zpravidla do značné míry kopírují dramatické dění postihující celou společnost.

Osou autorova výkladu, vzhledem k jeho profesnímu zaměření na evropské právo, je mapování a komentování evropské integrace. Zde čtenáře určitě zaujme svým objektivním, realistickým přístupem a hodnocením faktů. Oproti většinovému proudu autor připomíná, že evropské sjednocování není bez problémů, že úplný idealismus není na místě. Pociťt jsme to mohli dávno před vstupem do Evropské unie: „Proti naší euforii ze znovunabytí svobody a ze všeho ‚západního‘ ... stál tvrdý obchodní pragmatismus, na který jsme nebyli zdaleka zvyklí, natož abychom mu čelili.“ (s. 17) Nadšení veřejnosti však zpočátku bylo značné, bez ohledu na podložení vstupu do Evropské unie po zániku čs. federace, obtížnost přibližování se evropským standardům a hospodářské problémy. Časem, během několika let po vstupu do Evropské unie v r. 2004, se tato euforie u části veřejnosti proměnila v opačný postoj. Realismus se naopak více projevoval ve vztahu k plánům na přijetí eura. Těmito záměry otrásla až dluhová krize z r. 2008, která byla českou veřejností citlivě vnímána a politiky v čele s V. Klausem využita jako záminka k odložení projektu na neurčito.

Autor přesvědčivě ukazuje slabé místo v evropské integraci působící četné problémy. Spočívá v tom, že: „Maastrichtská smlouva nastavila pro společnou měnu jednotnou

měnovou politiku, kdežto politiky rozpočtové ponechala v rukou členských států. Byť s jistou mírou koordinace.“ (s. 24) Kriticky se vyjadřuje i k plánům na federalizaci Evropy jako k tendenci Evropské unie „si osvojit více pravomocí, než bude s to reálně zvládnout“ (s. 77) Popisuje také krach Ústavy pro Evropu, která narazila na nesouhlas občanů v referendech, a snahu politiků vyhnout se při schvalování Lisabonské smlouvy, reformující Evropskou unii, všelidovým hlasováním.

Konstruktivní vady Evropské unie se projevily podle autora v několika krizích. V souvislosti s dluhovou krizí z r. 2008 „se odhalil zásadní nedostatek eurozóny, totiž rozpor mezi unifikovanou měnovou politikou a decentralizovanou politikou rozpočtovou“ (s. 120) Aby byly překonány následky této krize, bylo evropské právo ohýbáno a výsledné řešení zachraňující hospodářskou a měnovou unii („jakýsi bypass“) bylo přijato mimo rámec primárního práva Evropské unie, a to mezinárodní smlouvou mezi členskými státy této unie. Další zatěžkávací zkouškou pro Evropskou unii byla uprchlická krize v r. 2015. Jako nepříteli funkční se ukázaly azylový systém a sdílení pravomocí mezi unií a členskými státy. Ohrožena byla existence schengenského systému. Tehdy se stalo zřejmé, „že v konečném důsledku si problémy musejí vyřešit členské státy samy a že unijní zásahy mnohdy řešení spíše komplikují, než aby je zjednodušovaly“ (s. 138) Problematický charakter evropského práva se potvrdil i při vyjednávání o brexitu a následně při covidové krizi, které se však autor už nevěnuje (resp. ji vyhradil pokračování knihy).

Mezi nejhodnotnější pasáže knihy patří kapitoly věnované právní komparatistice. Autor podklady k jejich napsání sbíral přímo na místě při množství zahraničních studijních pobytů. Přinášejí nejnovější informace o právu Dálného východu, jihovýchodní Asie, arabského světa (Egypt, Omán) i např. Nového Zélandu. Autor se znalostí věci srovnává právní systémy Evropské unie a USA.

Pro zasvěcené jsou obohacující popisy a glosy týkající se fungování Právnické fakulty Univerzity Karlovy. Autor je celkově objektivní – nikomu nestraní ani nezamlčuje fakta a souvislosti. Zmiňuje i některé překerní situace, do nichž se sám dostal, bez snahy kamuflovat nebo manipulovat čtenáře. Jeho objektivitu dokládá výstižný portrét V. Knappa, za jehož žaka se považuje. Autor konstatuje, že šlo o mimořádně nadaného učitele a právního vědce, který je dodnes vnímán kontroverzně s ohledem na své sepětí s komunistickým režimem. Nicméně mu nelze upřít vědecké zásluhy a uznání velké části právnické obce.

Tomášková kniha čtenáře potěší – množstvím informací, čtivým stylem i smyslem pro humor. Autor v ní leccos prozradil rovněž o sobě samotném, o své životní dráze, o zaujetí pro vědu i o talentu a pracovitosti, bez nichž nelze vědu na vysoké úrovni provozovat. Každému lze toto dílo pozoruhodné svým obsahem i formou vřele doporučit.

Pavel Maršálek

doi: 10.14712/2464689X.2023.37